

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА
ТА РЕСТАВРАЦІЇ

ГРАФІКА

**Програма
навчальної дисципліни та
методичні рекомендації до її виконання**

Спеціальність 023

«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво»

Рівень вищої освіти «бакалавр»

Івано-Франківськ
2018

УДК 76 (075.8)

Розробники: асистент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації **Плотнікова В.В.**,
доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, Заслужений діяч мистецтв України
Прокопів П.М.

Рецензенти: кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, Заслужений діяч мистецтв України **Бойчук Б.В.**;
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації **Типчук В.М.**

Затверджено та рекомендовано до друку
Вченою радою Навчально-наукового Інституту мистецтв
Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(протокол №1 від 05.09.2018 р.)

Плотнікова В.В, Прокопів П.М.

Спецкурс: Графіка. Програма навчального курсу та методичні рекомендації до її виконання. Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» / В.В.Плотнікова., П.М.Прокопів. – Івано-Франківськ: Вид-во «Сімик», 2018. - 48 с.

УДК 76 (075.8)

© В.В.Плотнікова, 2018 р.
© П.М.Прокопів, 2018 р.
© СІМИК, 2018 р.

ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 55,3</p> <p>(II курс- 24 кр. ECTS; III курс- 17,3 кр. ECTS; IV курс- 14 кр. ECTS)</p> <p>Модулів – 3 Змістових модулів- 6</p> <p>Загальна кількість годин: 360</p> <p>Тижневих годин:</p> <p>3 семестр – 7 годин; 4 семестр – 7 годин; 5 семестр – 5 годин; 6 семестр – 7 годин; 7 семестр – 5 годин; 8 семестр – 7 годин.</p>	<p>Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»</p> <p>Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»</p> <p>Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво»</p> <p>Рівень вищої освіти «бакалавр»</p>	<p>Вибіркова</p> <p>Рік підготовки: 1,2,3</p> <p>Семестри: 3-8</p> <p>Лекції - 10 год; Практичні заняття – 530 год; Самостійна робота - 1118 год.</p> <p>Вид підсумкового контролю</p> <p>3 семестр – залік; 4 семестр – залік; 5 семестр – екзамен; 6 семестр – залік; 7 семестр – залік; 8 семестр – екзамен.</p>

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний курс «Графіка» – невід’ємна частина підготовки студентів освітньо-професійної програми «Образотворче мистецтво» в освоєнні графічної граматики і має значний освітньо-виховний вплив на формування художнього смаку і становлення особистості вчителя образотворчого мистецтва, розвиток його творчих здібностей до художньої та педагогічної діяльності.

«Графіка» як навчальна дисципліна має необмежені можливості для творчого розвитку студентів і позитивно впливає на формування їх творчих якостей і високої художньої культури.

Запропонована навчальна програма та методичні рекомендації до її виконання укладені на основі навчального плану для спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для рівня вищої освіти «бакалавр»; кваліфікація: художник, викладач образотворчого мистецтва та художньої культури.

Кожний змістовий модуль містить матеріал з основи графічних технік, історії розвитку окремих видів друкованої графіки і методичні рекомендації для художньо-педагогічної діяльності.

Практична робота складається із завдань, що ґрунтуються на вмінні оволодіти способами створення естампа.

Програма навчальної дисципліни «Графіка» розрахована на 6 семестрів (1658 год.), з них:

лекцій – 10 год.;

практичних занять – 530 год.;

самостійної роботи – 1118 год.

Кожний семестр закінчується кафедральним оглядом робіт та підсумковою оцінкою.

Формою контролю є залік та екзамен.

Розподіл годин за семестрами

Семестр	Кількість годин				
	всього	аудиторні	лекції	самостійні	контроль
III	350	104	2	244	залік
IV	370	104	2	264	залік
V	244	72	2	170	екзамен
VI	274	102	2	170	залік
VII	226	74	2	150	залік
VIII	194	74	-	120	екзамен
Всього	1658	530	10	1118	

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ КРЕДИТІВ КУРСУ

ТЕМА	Кількість годин відведених на:		
	лекції	практичні.	сам. роб.
55,3 кредити	10	530	1118
Модуль I. (II КУРС, 3 семестр)			
Місце графіки як навчальної дисципліни в системі художньо-педагогічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва.			
Лекція № 1. Мета та завдання курсу «Графіка». Місце графіки як навчальної дисципліни в системі художньо-педагогічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва. Унікальна графіка та засоби графічної мови. Крапка, лінія, штрих, силует, тон, контраст, ритм, акцент тощо.	2		
Завдання 1. 1. Декоративна композиція натюрморту з предметів побуту. Матеріал: папір, туш, перо, пензель.		34	72
Завдання 1.2. Композиція натюрморту з квітами і фруктами. Матеріал: папір, акварель.		34	88
Завдання 1.3. Графічна композиція пейзажу на основі натурних замальовок. Матеріал: папір, олія.		36	84
Всього	2	104	244
Модуль II. (II КУРС, 4 семестр)			
Графічні техніки плоского друку			
Лекція №2. Графічні техніки плоского друку. Літографія, монотипія та її різновиди. Офсет. Історія розвитку літографії, монотипії, офсету. Зображальні і виражальні засоби технік плоского друку.	2		10
Завдання 2.1. Стилзація пейзажу за допомогою плями. Матеріал: папір, типографські		34	82

фарби, акрил.			
Завдання 2.2. Тематичний натюрморт «Дари осені», «Різдво», «Великдень» тощо. Матеріал: папір, типографські фарби.		34	88
Завдання 2.3. Творча робота в жанрі пейзажу. Матеріал: за вибором студента.		36	84
Всього:	2	104	264
Модуль III. (III КУРС, 5 семестр)			
Графічні техніки високого друку			
Лекція №3. Графічні техніки високого друку. Ксилографія (обрізна і торцева), лінорит, гравюра на картоні, гравюра на сучасних матеріалах, цинкографія. Особливості техніки лінориту (чорно-біла, тональна, кольорова). Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту. Матеріали та інструменти вказаних технік.	2		
Завдання 3.1. Вправи для оволодіння студентами навиками гравірування на дереві, лінолеумі, картоні тощо. 1. Техніка гравірування чорних і білих штрихів. 2. Розтягнення тону. 3. Фактурні вправи. Формат: за вибором студента. Матеріал: дерево, лінолеум, картон.		10	12
Завдання 3.2. Створити графічну композицію натюрморту на основі постановки. Матеріал: папір, лінолеум.		18	50
Завдання 3.3. Виконати технікою кольорового лінориту композицію міського пейзажу. Матеріал: папір, лінолеум.		18	52
Завдання 3.4. Тематичний натюрморт «Спасівки», «Гуцульська кераміка», «Свят-вечір».		26	56

Матеріал: папір, лінолеум.			
Всього	2	72	170
Модуль IV. (III КУРС, 6 семестр)			
Обрізна та торцева гравюра			
Лекція №4. Особливості графічної техніки: обрізної та торцевої гравюри на дереві. Історія розвитку ксилографії. Техніко-технологічні процеси створення гравюри на дереві. Матеріали й інструменти. Аналіз графічних творів українських (М.Бойчук, В.Касіян, О.Кульчицька, С.Конончук, Г.Якутович) та зарубіжних (А.Дюрер, В.Фаворський, О.Кравченко та ін.) авторів. Майстри мистецтва гравюри.	2		
Завдання 4.1. Прикладна графіка. Книжковий знак-екслібрис. Матеріал: папір, дерево, лінолеум.		30	54
Завдання 4.2. Створити композицію вітальної листівки «Різдво», «День святого Миколая», «День матері», «День незалежності», «Великдень» тощо за вибором студента і виконати технікою високого друку (дереворит, лінорит). Матеріал: папір, дерево, лінолеум.		34	58
Завдання 4.3. Створити творчу композицію натюрморту на фоні пейзажу. Матеріал: за вибором студента.		38	58
Всього:	2	102	170
Модуль V. (IV КУРС, 7 семестр)			
Техніка ліногравюри			
Лекція № 5. Техніка лінориту. Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту.	2		22
Завдання 5.1. Портрет однокурсника або близької людини. Матеріал: папір, лінолеум.		36	64
Завдання 5.2. Розробити ескіз фігурної тематичної композиції на вільну тему за вибором студента. Матеріал: папір, лінолеум.		38	64
Всього	2	74	150

Модуль IV. (IV КУРС, 8 семестр)			
Виразальні засоби техніки лінориту. Матеріали та інструменти			
Завдання 6.1. Творча робота на довільну тему у вибраній студентом графічній техніці виконання Матеріал: матеріал за вибором студента		74	120
Всього	0	74	120

ПРОГРАМА

Вступ

Мета курсу - навчити студента практично оволодіти графічними техніками авторського друку, виробити знання, навички й уміння, які сприятимуть самостійному виконанню завдань у графічних техніках, навчити користуватися зображальними і виразальними засобами графіки; власне професійно підготувати фахівця з високим рівнем художньої майстерності щодо самостійного творчого вирішення завдань художньої і педагогічної діяльності.

Для цього пропонується лекційний курс, необхідний обсяг практичних аудиторних занять і завдань для самостійної роботи.

Програма складається з 6 змістових модулів:

- 1) Місце графіки як навчальної дисципліни в системі художньо-педагогічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва;
- 2) Графічні техніки плоского друку;
- 3) Графічні техніки високого друку;
- 4) Обрізна і торцева гравюра на дереві;
- 5) Техніка лінориту;
- 6) Виразальні засоби техніки лінориту. Матеріали та інструменти.

Кожен модуль вміщує матеріал з основ графічних технік, історії розвитку окремих видів друкованої графіки і методичні рекомендації для художньо-педагогічної діяльності.

Практична робота складається із завдань, що ґрунтуються на вмінні оволодіти способами створення естампа.

Тематика програмових завдань підібрана за педагогічним принципом, від простого до складного і складає цілісну систему, спрямовану на послідовне становлення професійних знань, вмінь, виховання активних творчих якостей педагога-художника. Кожне професійне завдання слід вирішувати не лише у певній тематичній роботі, але і у всіх наступних творах у відповідному розвитку мистецького задуму.

Всі теми розпочинаються вступними лекціями педагога, поясненням основної мети, аналізом ілюстративного матеріалу. У процесі роботи відбувається теоретичне опитування, індивідуальна робота з кожним студентом та науковим розбором кожного етапу завдання.

В ході навчального процесу, студенти отримують знання з теорії, технології та технік графіки. Навчаються правильному володінню інструментами для

гравіювання; умінню виконувати підготовчий етюд з натури для подальшого його опрацювання у власних творах, пошуку композиційних ескізів для завдання.

Програмові завдання спрямовані на формування і розвиток композиційно-творчого мислення, виявлення художнього образу, концентрацію ідеї, синтез та організацію задуму у полі формату.

Вимоги до якості засвоєння навчального курсу
Студенти повинні знати та вміти:

Змістовий модуль I.

- закомпонувати зображення, вибрати необхідний формат;
- побудувати зображення, враховуючи форму і пропорції предметів, їх співвідношення у просторі, використовуючи за основу твору натурні замальовки;
- мислити образно, площинно, створювати композицію, користуючись засобами виразності графіки, – крапкою, штрихом, прямою;
- застосовувати метод роботи відношеннями;
- техніку роботи графічними матеріалами.

Змістовий модуль II.

- графічні техніки плоского друку;
- стилізувати пейзаж за допомогою плями;
- створювати структуру композиції за допомогою чорної, білої та сірої плям;
- визначати сюжетний центр у зображенні громадських та культових споруд.

Змістовий модуль III.

- знаходити оптимальне структурно-пластичне рішення композиції;
- виявляти головне і другорядне в зображенні і підпорядковувати одне одному;
- передавати характер предмета, його матеріальність;
- графічні техніки високого друку та їх виражальні засоби;
- основні принципи техніки кольорового лінориту;
- підготувати «дошку» для гравіювання.

Змістовий модуль IV.

- особливості графічних технік обрізної та торцевої гравюри;
- володіти техніко-технологічними процесами створення гравюри на дереві, матеріалами та інструментами;
- створити композицію вітальної листівки у техніці високого друку;
- гравіювати чорні і білі штрихи, володіти розтяжкою тону та фактури.

Змістовий модуль V.

- виявляти образну цілісність та єдність мотиву через техніку лінориту;

- підготувати основу для гравюри;
- передавати на зображальній площині об'ємні, просторові і матеріальні якості предмета;
- вести роботу послідовно: від простого до складного, від великої форми деталей.

Змістовий модуль VI.

- володіти виражальними засобами техніки лінориту;
- застосовувати матеріали та інструменти на практиці.

Графіка — різновид мистецтва, назва якого походить від грецького слова, що в перекладі означає «пишу, дряпаю, малюю». Графіку можна вважати основою всіх образотворчих мистецтв, адже основним засобом створення художнього образу у графіці виступає найпростіший для людини спосіб відтворення побаченого — лінія, штрих, які творять контур предмету або фігури.

Класифікація графіки за способом утворення: унікальна, друкована.

Класифікація та особливості видів графіки за способом застосування: станкова, прикладна, репродукційна.

Класифікація та особливості видів графіки за призначенням: допоміжна, оригінальна.

Топологічний склад та структура графічного зображення: станкова, прикладна та агітаційна графіка.

Класифікація за способом відтворення та видом друку: плоский друк, високий друк, глибокий друк.

Художньо-виражальна та зображальна системи графічної мови: пляма, лінія, штрих, контраст, нюанс, тон, силует, ритм, акцент, пластичність, декоративність, фактура, текстура тощо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

(ІІ КУРС, 3 СЕМЕСТР)

Місце графіки як навчальної дисципліни в системі художньо-педагогічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва.

Лекція №1 (2 години). Мета та завдання курсу «Графіка». Місце графіки як навчальної дисципліни в системі художньо-педагогічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва. Унікальна графіка та засоби графічної мови. Крапка, лінія, штрих, силует, тон, контраст, ритм, акцент тощо.

План лекції

1. Місце графіки як навчальної дисципліни в системі художньо-педагогічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва.
2. Унікальна графіка та засоби графічної мови.

Завдання для самостійної роботи:

- проаналізуйте різні графічні матеріали та їх виражальні засоби;
- наведіть приклади вдалих і помилкових художніх рішень при використанні певних графічних матеріалів;
- прослідкуйте залежність характеру лінії та штриха відносно до площини паперу.

Теми рефератів та індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Тон і фактура в графічній композиції
2. Рисунок пером і тушшю, його зображальні та виражальні можливості
3. Стилзація і трансформація форм у графічному зображенні

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання 1.1. (34 год.). Декоративна композиція натюрморту з предметів побуту.

Формат: А-3.

Матеріал: папір, туш, перо, пензель, рапідграф.

ЗАВДАННЯ: виконати три варіанти однієї композиції в лінійному, лінійно-плямовому, лінійно-плямовому і штриховому зображенні.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Закомпонувати зображення від загальної і приблизної намітки всієї групи предметів, включаючи основу. Загальним означенням визначити основний розмір і місце на аркуші майбутнього зображення.
2. Знайшовши ідею в цілому, можна переходити до опрацювання деталей. Важливо пам'ятати про стилізацію та трансформацію природних форм, а також про необхідність порівняння великих та малих форм.

3. Оскільки виконання завдання полягає у виявленні композиції натюрморту в лінійному, лінійно-плямовому та штриховому зображеннях, важливо дослідити характер використаної лінії, ритму штрихів та плям.
4. На практиці завдання виконати інструментами, такими як перо та пензель.

Перо як інструмент рисування має великі можливості і є чудовою школою формування графічного зображення, школою тренування руки та ока. Техніка рисунка пером потребує одночасного виразного зображення, особливо в лінійному рисунку. Чіткість ліній у рисунку пером робить його найбільш зручним для графічного мистецтва.

Використовуючи сталеве перо як інструмент можна досягти виразного зображення. У процесі навчання мистецтва рисунка пером, треба приділяти увагу питанням техніки виконання, спрямовувати зусилля на вивчення різних властивостей паперу та можливостей матеріалу, інструмента, щоб в подальшому вміло їх використовувати в практичній діяльності.

Структура графічної форми в техніці туш-перо створюється за допомогою лінії, штриха, плями. Рисунок тушшю можна здійснювати саморобною паличкою із дерева, очеретяною, бамбуковою паличкою, гусячим пером, пензлем, цим самим виконуючи різні малюнки, ілюстрації, використовуючи конкретний прийом та спосіб зображення відповідно до задуму та сюжету композиції.

Індивідуальні навчально - творчі домашні завдання:

- зробити короткочасні замальовки предметів побуту пензлем чи пером.

Завдання 1.2. (34 год.) Композиція натюрморту з квітами і фруктами.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, акварель.

ЗАВДАННЯ: створити графічну композицію натюрморту на основі постановки. Виконати завдання технікою акварельної монотипії.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Закомпонувати зображення від загальної намітки.
2. Намітити легкими лініями всю групу предметів, не вимальовуючи конкретно.
3. Розпочати пошук маси кожного предмета, використовуючи допоміжні лінії.
4. Встановити пропорції кожного предмета, опрацювати кожну із деталей.
5. Виконати завдання у техніці акварельної монотипії.

Техніка **монотипії** - це техніка, коли за допомогою відбивання (друкування) отримують лише один екземпляр. Монотипія може виконуватись не лише аквареллю, а й олійними та друкарськими фарбами. Друкується зображення на папері, що може бути найрізноманітнішим. Для виконання монотипії

слід мати пластинку з металу (скла, кераміки, пластмаси), папір для чорновика та чистого відбитка, олівець, фарбу, фото-валик, мило, кілька газет, ножиці та тканину.

Технологія виконання: створюється олівцем малюнок, акуратно переноситься на чистий папір (з урахуванням дзеркального відображення), готовий малюнок кладеться під скло; фарба (акварель) розмішується з мильною водою та покриває виділені фрагменти композиції. Якщо малюнок і папір, приготовлений до друку, вологий, можна приступати до відбивання. На папір кладеться газета і злегка притискається пальцями по всій площині. Піднявши кінець паперу, можна пересвідчитись чи добре відбитий малюнок.

Відмінність у виконанні монотипії олійними фарбами полягає у тому, що треба використовувати розчинник №1, скипидар, пінен. Проте є ще інший спосіб обробки паперу, не водою, а розчинником.

Монотипія, що виконується паличкою, потребує пластинки добре відшліфованого лінолеуму. На пластинку наноситься друкарська або олійна фарба рівномірним шаром. Малюнок виконується паличкою з загостреним вістрям (тобто малюнок «біле на темному»). Виконаний малюнок покривається папером, а папір закріплюється кнопками. Відтискуємо малюнок і даємо просохнути.

Індивідуальні навчально - творчі домашні завдання:

- виконати графічне зображення фруктів різними графічними матеріалами в їхньому поєднанні;
- виконати декоративне зображення із застосуванням різних прийомів та способів графічного відтворення природних форм стилізованого характеру.

Завдання 1.3. (36 год.). Графічна композиція пейзажу на основі натурних замальовок.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, олія.

ЗАВДАННЯ: Створити на основі натурних замальовок та етюдів графічну композицію пейзажного мотиву, що передає його стан через динаміку чи статику елементів структури зображення. Завдання виконати технікою монотипії олійними фарбами.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. На основі натурних замальовок закомпонувати зображення на площині паперу.
2. Опрацювати кожну із деталей зокрема та в комплексі.
3. Завершивши ескіз, необхідно за допомогою кальки відтворити його дзеркальне відображення.
4. Техніка монотипії олійними фарбами.

Технологія виконання роботи є аналогічною до процесу створення акварельної монотипії. Олійна монотипія – це перш за все, рисування пензлем без

попереднього виконаного абрисного рисунка олівцем. Абрисний рисунок наноситься пензлем нейтральним кольором на відшліфовану поліровану печатну основу. Відтак дають рисунку просохнути і лише потім швидко пишуть сюжет, не даючи олійному шару затвердіти. Олійні фарби розріджують розчинником і пишуть пензлем так само, як аквареллю. Корпусне письмо і нанесені густі пастозні мазки під тиском валиків офортного станка будуть розчавлюватись і протягуватись на папері, руйнуючи структуру зображення.

В олійній монотипії зображення необхідно виконувати від темного до світлого. Найбільш світлі кольори перекривають в останню чергу. Полиски протирають паперовою розтушовкою. Інструменти для олійної монотипії – м'які та щетинові пензлі, мастихіни, картони, ганчірки. Для друку необхідно використовувати вологий папір, змочений не у воді, а у розчиннику. Всілякі досягнення в техніці монотипії мають сенс лише в тому випадку, якщо вони спрямовані на вирішення творчих завдань і повністю підпорядковані меті художнього задуму.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. (72 год.). Виконати натюрморт з предметів побуту м'якими матеріалами.

Формат: А-3.

Матеріал: папір, вугілля, сангіна, сепія, соус.

Завдання № 2. (88 год.). Виконати серію натурних замальовок та етюдів міського чи сільського пейзажу.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, вугілля, сангіна, сепія, соус, туш, акварель, полотно, олія.

Завдання № 3. (84 год.). Розробити ескіз декоративної композиції пейзажу на основі інтерпретації натурних замальовок та етюдів міського чи сільського пейзажу.

Формат: А-3.

Матеріал: папір, туш, акварель гуаш, акрил

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Залік. Студенти отримують залікову оцінку після виконання усіх завдань за всіма видами навчальної діяльності з дисципліни «Графіка».

Міжсесійний перегляд проводиться посередині навчального модуля з метою перевірки якості виконання навчальної програми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II (II КУРС, 4 СЕМЕСТР) Графічні техніки плоского друку

Лекція №2 (2 год.). Графічні техніки плоского друку.

Літографія, монотипія та її різновиди. Офсет. Історія розвитку літографії, монотипії, офсету. Зображальні і виражальні засоби технік плоского друку.

План

1. Літографія, монотипія та її різновиди.
2. Історія розвитку літографії, монотипії, офсету.
3. Зображальні і виражальні засоби технік плоского друку.

Короткий виклад змісту лекції

Наприкінці XVIII ст. у розвинену систему граверних технік увійшла нова техніка – літографія, що відзначалася технологічною простотою, графічною виразністю, схожістю, в технічному плані з малюванням олівцем на папері. Винайдення цієї техніки є випадковим. Німецький композитор Алоїз Зенефельдер, шукаючи дешевого способу друкування своїх п'єс, винайшов здатність вапняку сприймати на себе друкарську фарбу. Роблячи написи на пластинах каменя жирними олівцями та протравлюючи їх розчинами кислот, він розробив спосіб друкування з каменя. Відбиток був отриманий з плоскої поверхні каменя. Було винайдено плоский друк, принцип якого лежить в основі сучасного офсетного друку.

У цій техніці працювали такі відомі художники як Ж.Д.Енгр, П.Прюдон, П.Герен, Т.Жеріко, Е.Делакруа, О.Дом'є. Творчі відкриття імпресіоністів стали надбанням і у графічному мистецтві завдяки Едуарду Мане, Камілю Піссарро, Огюсту Ренуару. У техніці кольорової літографії працював і постімпресіоніст Анрі Тулуз-Лотрек.

У літографії працювали такі відомі митці, як В.Л.Боровиковський, О.А.Кипренський, К.П.Брюллов, О.Г.Венеціанов. Серед майстрів радянського періоду слід відзначити К.І.Рудакова, П.В.Кузнєцова, Г.С.Верейського і Є.А.Кібрика. У цій техніці працювали і українські художники М.Г.Дерегус, В.І.Касіян, В.Ф.Мироненко.

Літографія – спосіб плоского друку, де друкувальною формою є поверхня каменя – вапняку. Цей камінь після хімічної обробки здатен сприймати друкарську фарбу і служить для виконання художніх естампів.

Літографський камінь – різновид вапняку, основу якого складає вуглекислий кальцій. Малюнок на ньому наноситься жирною літографською тушшю або літографським олівцем, створюючи гідрофобну (яка відкидає воду) поверхню. Після цього відбувається травлення поверхні, й площини, вільні від малюнка, стають гідрофільними, тобто сприймаючі вологу.

Після травлення друкарську фарбу на вологому камені будуть сприймати тільки олеофільні (гідрофобні) місця. Під тиском друкарського верстата фарби

переходять на папір. Мета цього процесу – тиражування певної кількості естампів.

Літографський камінь – це вапняк, тобто осадова порода, що утворилася ще в Юрському геологічному періоді. Основною складовою каменю є кальцій, який добре піддається механічній обробці та травленню.

Для своєї праці художник обирає необхідний йому камінь, зважаючи на те, щоб він мав потрібні товщину та розмір (біле поле поза малюнком не менше 3-4 см за технологією нанесення фарби і друку).

Для малюнку на камені застосовують спеціальні олівці або туш. Вони виготовляються із баранячого жиру, господарського мила, сажі лампової, воску та смоли. Баранячий жир кислотостійкий та добре зажирює поверхню каменя, мило робить туш розчинною, віск та смола – додатково кислотостійкою та надають потрібної олівцю твердості. Працюючи олівцем, слід використовувати особливі рейсфедери для їх утримання і оберігання від тепла долонь.

Ескіз майбутньої літографії повинен передбачати технічні та виразні можливості техніки, її особливі різновиди, необхідні для досягнення максимальної виразності творчого задуму.

Треба пам'ятати, що з друку на реберному літографському верстаті виходить зворотне зображення. Тому, слід виконати зворотний малюнок – абрис, перенесений із основного ескізу. Абрис виконується контуром на тонкому папері.

Особливої виразності можна досягти поєднуючи кілька технік літографії. Найчастіше поєднуються олівець та заливку, забризкування туші за допомогою жорсткої щітки.

У кольоровій літографії для кожного кольору готується окремий камінь, який потребує своїх процесів малювання та друку.

Після того, як ескіз остаточно готовий, необхідно розкласти його на кольори – фарби, поєднання яких при друкуванні відтворять всі тональні та кольорові особливості задуманої композиції. Слід враховувати, що найчастіше один колір є рисуючим, тобто тим, що тримає малюнок та композиційну будову. Інші кольори створюватимуть потрібну кольорову будову і повинні бути розділені за тональною та тепло-холодною насиченістю. Друк кольорової літографії починається зі світлих теплих жовтих фарб, закінчується холодними та рисуючими фарбами.

Літографські камені протравлюють, готуючи такий розчин: на повільному вогні при стійкому помішуванні заварюється декстрин у співвідношенні – 350 г декстрину на один літр води, потім до охолодженого розчину додається 5-7 г концентрованої азотної кислоти. Травлення проводиться ребром долоні, якою слід рівномірно та швидко протерти весь малюнок. На камені залишається тонкий шар витравки, решта її прибирається. Під витравкою камінь має перебувати не менше 10-12 годин.

Друк каменів відбувається на друкарському літографському верстаті. Принцип друку полягає в тому, що накатаний фарбою камінь, поверх якого покладено трохи зволожений папір та амортизований підреберник (гладкий міцний картон, натягнений на тонку дерев'яну раму, та кілька шарів м'якого папе-

ру), протягується з тиском під рейбером. При цьому фарба переходить на папір. Для художнього друку слід використовувати спеціальні літографські фарби, що виготовляються шляхом переварювання друкарських фарб або офсетних, з провареним у воді бджолиним воском. Накатування фарби проводиться м'якими гумовими або шкіряними валами, ширшими за камінь.

Щоб зберегти камені для повторних тиражів від впливу агресивного середовища та механічних пошкоджень, слід форму закрити розчином декстрину або крохмалю, який захистить малюнок від випадкового зажирювання та можливих подряпин, а також завдяки його хімічним властивостям відновить друкарську форму дуже слабким травленням. При повторному тиражуванні клей необхідно добре вимити, щоб його залишки не псували папір.

Теми рефератів та індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Способи формування стилю в графічній композиції
2. Умовно-асоціативна графічна форма в композиції натюрморту, пейзажу

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання 2.1.(34 год.). Стилiзацiя пейзажу за допомогою плями.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, типографські фарби.

ЗАВДАННЯ: на основі натурних замальовок створити композицію пейзажу.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Формоутворення елементів структури композиції здійснити за допомогою чорної, білої і сірої плями.
2. Виявити декоративну сутність графічної форми, образу, мотиву.
3. Завдання виконати технікою монотипії типографськими фарбами.

Завдання 2.2. (34 год.). Тематичний натюрморт «Дари осені», «Різдво», «Великдень» тощо.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, типографські фарби.

ЗАВДАННЯ: створити декоративну композицію натюрморту, мета якої - виразити образність, пластичність, декоративність, фактурність в інтерпретації зображальними і виражальними засобами графіки. Завдання виконати технікою монотипії типографськими фарбами.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Закомпонувати зображення від загальної намітки.

2. Намітити легкими лініями всю групу предметів, не вимальовуючи конкретно.
3. Розпочати пошук маси кожного предмета, використовуючи допоміжні лінії.
4. Встановити пропорції кожного предмета, опрацювати кожну із деталей, зважаючи на поставлене завдання зображення натюрморту, присвяченого певній тематиці.
5. Виконати завдання у техніці монотипії друкарськими фарбами.

Порядок виконання:

Підготувати скляну чи металеву пластину;

- Друкарську фарбу розкатати на склі до утворення рівномірного шару;
- Обрати папір трохи більший, ніж пластина;
- Верхній край паперу приклеїти із зворотнього боку пластини, а нижній – закріпити кнопками чи скотчем;
- Папір класти на форму і кріпити дуже обережно, не торкаючись до нього;
- Перед тим як класти папір, необхідно виконати абрисний малюнок кольоровим олівцем у дзеркальному відображенні.
Рисунок має бути виконаний дуже легкими лініями;
- Для роботи слід використовувати підставку, за допомогою якої можна вільно тримати пензель над папером;
- В місцях, де проведено лінії, прорисовується зображення, на зворотньому боці аркуша залишається слід від фарби. Фарба повторює рисунок олівцем, але в дзеркальному відображенні;
- Коли роботу закінчено, то аркуш знімають і кладуть на рівну поверхню, щоб зображення просохло.

Завдання 2.3. (36 год.). Творча робота в жанрі пейзажу.

Формат: А-3.

Матеріал: за вибором студента.

ЗАВДАННЯ: виконати творчу роботу в жанрі пейзажу. Техніка виконання - монотипія

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Обрати для зображення власну графічну замальовку чи фото громадської або культової споруди.
2. У структурі композиції обов'язково зосередити увагу на сюжетному центрі-громадській чи культовій споруді.
3. Опрацювати композицію, шляхом введення чорних, білих та сірих плям.
4. Обрати вид монотипії для виконання завдання.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1 (82 год.). Виконати натурні замальовки міського пейзажу м'якими матеріалами.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, вугілля, сангіна, сепія, соус.

Завдання № 2 (88 год.). Розробити ескіз міського пейзажу і виконати технікою монотиpii за вибором студента.

Формат: А-3.

Матеріал: папір, олія, акварель, типографські фарби.

Завдання № 3 (84 год.). Етюди голови людини в трьох положеннях. Завдання виконати технікою монотиpii типографськими фарбами.

Формат: А-3.

Матеріал: папір, типографські фарби.

Завдання № 4 (10 год.). Опрацювання рекомендованої літератури до Змістового модуля.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Залік. Студенти отримують залікову оцінку після виконання усіх завдань за всіма видами навчальної діяльності з дисципліни «Графіка».

Міжсесійний перегляд проводиться посередині навчального модуля з метою перевірки якості виконання навчальної програми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІІ

(ІІІ КУРС, 5 СЕМЕСТР)

Графічні техніки високого друку

Лекція №3 (2 год.). Графічні техніки високого друку. Ксилографія (обрізна і торцева), лінорит, гравюра на картоні, гравюра на сучасних матеріалах, цинкографія. Особливості техніки лінориту (чорно-біла, тональна, кольорова). Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту. Матеріали та інструменти вказаних технік.

План

1. Ксилографія (обрізна і торцева)
2. Лінорит
3. Гравюра на картоні, гравюра на сучасних матеріалах, цинкографія.
4. Особливості техніки лінориту (чорно-біла, тональна, кольорова).
Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту.

Короткий виклад змісту лекції

Твори станкової естампної графіки можна виготовляти техніками високого, глибокого і плоского друку. До техніки високого друку відносять дереворіз, дереворит (інакше ксилографію), лінорит, гравюру на картоні, новітніх матеріалах (целулоїд, оргскло, плексиглас, плитка ПВХ). Принцип високого друку полягає в тому, що всі ті місця дошки чи лінолеуму, які не будуть друкуватись, заглиблюють, вирізуючи їх ножом, трикутними або півкруглими різцями і штихелями. Фарба лягає тільки на залишених високих місцях і під час друку в машині або при ручному тисненні переходить на папір.

Друк винайдено на Сході. З китайських літературних джерел відомо, що зображення з дерев'яних дощок друкувалися в Китаї вже в VI ст. Перший з відомих відбитків на папері датовано 868 роком і зроблено його в Китаї.

Ще раніше до I ст.н.е. буддійські тексти з дерев'яних, металевих чи кам'яних «дощок» друкувалися в Індії на пергаменті і текст, як правило, закінчувався гравюрою.

Пізніше в Китаї, Японії, Кореї великий успіх мали ксилографічні книги. Такі книги друкувалися в Китаї до XIX ст. (це тоді, коли вже було набірне книгодрукування).

В арабських країнах гравюру на дереві використовували для друкування творів на тканинах (набійки). Дуже поширеною ця техніка була серед коптського (християнського) народу Єгипту. Збереглися зразки коптських набивних тканин IV – VI ст. Знайдена також і форма, вирізана на торці дерева.

В Західній Європі дерев'яна гравюра виникла в кінці XIV- початку XV ст. Історики пов'язують виникнення гравюри з початком виробництва паперу в європейських країнах (перші папірні з'явилися в Німеччині в 1400 р.)

Деякі історики доводять, що друкарську справу в Європі започаткували ювеліри і зброярі, які гравірували свої вироби за допомогою різців, або, пізніше, хімічних сполук. Їхня техніка різьблення надала розвитку гравюри на металі та офорту. Перші альбоми гравюр – це альбоми ювелірних зразків.

На Україні книгодрукування виникло і почало активно розвиватися в середині XVI ст. Вважають, що його започаткував московський першодрукар Іван Федоров, надрукувавши у Львові 1574 року «Апостол» і «Граматику», та ще декілька книг в Острозі, зокрема «Біблія» 1580 року. Почали працювати друкарні в Крилосі і Стратині, друкарні в Острозі, Дермані, Уневі, Почаєві, а особливо друкарня Києво-Печерської лаври.

Високим художнім рівнем відзначаються видання Крилоської і Стратинської друкарень, видавничою діяльністю котрих, керував один з найвидатніших діячів української культури XVII ст. Памво Беринда.

Художня цінність орнаментального оздоблення та ілюстрацій стратинських і крилоських видань настільки велика, що їх наслідували всі українські друкарні.

Для дереворізу беруть сухе грушеве, яблуневе, липове або горіхове дерево, розпиляне вздовж за волокнами деревини. Раніше друкар вручну відтискував зображення з дерева на папір. Згодом дереворізи почали використовувати і

для машинного друку. У цьому останньому випадку дошка повинна мати висоту 23 мм, як і висота друкарського шрифту. Перед гравіруванням дошку необхідно добре зачистити рубанком і пошліфувати шліфувальним папером різної зернистості (150-240). Рисунок переводять через копірку, інколи дзеркально обернено, і уточнюють зображення штрихами, тушшю (пером чи пензлем). Японські гравери рисують зображення на кальці, яку потім перегортають і наклеюють на дошку, що дає можливість після вирізування одержати відбиток в первісному положенні. Вирізають усі ті місця, де нема рисунка, користуючись ножиками і стамесками з найкращої сталі. За волокнами породи вирізувати легко. По діагоналі – важче. А в заокруглених місцях – ще важче. Кожну лінію обережно обрізають з обох сторін гострим ножем до себе, (японці від себе), щоб не перетяти й не підрізати ліній. Поля між штрихами вибирають долітцями. Коли зображення вирізане, на нього наносять гумовим валиком друкарську фарбу, зверху кладуть папір, акуратно притискуючи його рукою, починають притирати звичайною ложкою з нержавіючої сталі або круглою ручкою від різця чи зубної щітки. Тираж виготовляють друкарським способом.

Протягом XVIII ст. високо розвинулася гравюра на міді. У порівнянні з нею творчі можливості дереворізу були надто обмежені. Майстер гравюри на міді англійський ілюстратор Томас Бюїк подав у 1771 році на конкурс першу спробу гравюри на самшитовому дереві, розпиляному впоперек його шарів. Так виникла нова техніка ксилографії – «дереворит», де штрихи не вирізувались, як раніше, а вибирались на дереві штихелями, як на міді. Ця нова техніка, що істотно відрізнялась від дереворізу, почала успішно змагатися з мідьоритом щодо сили і краси тональних переходів і відразу виявила свою перевагу ще й в тому, що її можна було друкувати одночасно з текстом. Це мало вирішальне економічне значення при випуску ілюстрованих книг і журналів.

1. Ксилографія (обрізна і торцева гравюра на дереві), лінорит, гравюра на картоні, гравюра на сучасних матеріалах, цинкографія

Репродукційна ксилографія завоювала собі в XIX столітті домінуюче положення, як головний засіб художньої репродукції. З розвитком фотографії з'явилась можливість копіювати будь-який оригінал на дерево, що відкрило шляхи для бурхливого розвитку репродукційної ксилографії.

Лінорит – графічна техніка високого друку. Зображення для друку виконується на лінолеумі кутовими і півкруглими різцями. Образотворча мова ліноритової гравюри є умовно декоративною. Зображення відбитків можуть бути хроматичними, ахроматичними та монохромними.

Гравюра на картоні (фр. *gravure* від *graver* - вирізати, створювати рельєф) - різновид естампа. У XX столітті художники-графіки у своїй творчості почали використовувати техніку гравюри на картоні і створили у ній високомистецькі твори. Матеріалом для цього виду гравюри служить цупкий картон, товщиною не менше 2-х мм, а основним інструментом- гострий сталевий ніж з високоякісної сталі. З причини своєї технологічної простоти цей вид гравюри часто використовується при навчанні в художніх школах, і на уроках образотворчого мистецтва.

Цинкографія - фотомеханічний процес виготовлення кліше (ілюстраційних форм високого друку) шляхом фотографічного перенесення зображення на цинкову або іншу пластину, поверхня якої потім піддається тому, що травиться кислотою в пробільних ділянках зображення.

Вперше цинкографія була запропонована в 1850 р. Ф. Жілло (Франція), який розробив спосіб, що полягає в тому, що на цинкову пластину вручну наносили кислототривке зображення і потім заглиблювали пробільні елементи так, що протравлювали в азотній кислоті. У 1862 р. Г. Джеймс (Великобританія) замінив ручне нанесення зображення фотокопіюванням його з негативу на цинкову пластину, покриту світлочутливим шаром. Цей спосіб був названий фотоцинкографією, і основи його використовуються до сьогодні. Проте способи Жілло і Джеймса були придатні лише для відтворення штрихових одноколірних зображень. На початку 80-х рр. XIX ст. майже одночасно в Росії (С. Д. Лаптев, Ст. До і Е. До. Анфілови, А. Деліврон) і Германії (Р. Мейзенбах) був запропонований растр для цинкографії, після чого з'явилася можливість виготовляти кліше з тонових оригіналів. В цей же час були розроблені методи здобуття кліше і для кольорового (багатобарвного) друку. За допомогою цинкографії отримують також змішані друкарські форми (ілюстраційно-текстові).

В більшості випадків технологія виготовлення кліше складається з процесів фотографування оригінала, копіювання негативу, травлення і обробки пластини. Те, що підлягає відтворенню, фотографують в заданому масштабі фоторепродукційним апаратом. Отриманий негатив (штриховий з штрихового оригінала або растровий з тонового оригінала) копіюють на цинкову (рідше магнієву або мідну) пластину, покриту копіювальним шаром, що складається з якогось полімеру (наприклад, полівінілового спирту) і солі хромової кислоти. Інколи як копіювальний шар використовують композицію, що фотополімеризується.

При відтворенні кольорових оригіналів виготовляють зазвичай 4 кольороподілених кліше, кожне з яких передає колір лише однієї фарби: жовтої, пурпурної (малиново-червоної), блакитної і чорної (або сірки). При послідовному друкуванні цими фарбами виходить багатобарвне зображення.

Ліногравюра. У станковій графіці гравюра на лінолеумі посідає одне з перших місць. Лінолеум як матеріал для гравірування виник відносно недавно. Якщо гравюра на дереві, особливо обрізна, нараховує тисячоліття (V століття – Китай), то перші гравюри на лінолеумі виконані на початку XX століття. Для вирішення значних за розміром композицій художники Європи давно шукали матеріал, здатний замінити коштовні клеєні торцеві та повздовжні дошки. Таким матеріалом став лінолеум – він добре «тримає» лінію і легко віддає фарбу при друкуванні. Лінорит може бути чорно-білим та кольоровим. В ліногравюрі художник має більший діапазон використання графічних засобів порівняно з іншими матеріалами. В лінориті художник має великий діапазон використання графічних засобів, а сам матеріал дає широкі можливості використовувати його в поліграфії, бо він витримує під час друкування великий наклад. Тому лінорит є однією з найважливіших цікавих та сучасних графічних технік.

Техніка гравірування на пластмасах (целулоїд, оргскло, плексиглас, полістирол) принципово нічим не відрізняється від гравюри на лінолеумі. Целулоїд та плексиглас – тверді прозорі пластмаси, дуже схожі на скло. На відміну від нього вони пружні і не б'ються, відносно легко ріжуться, склеюються і випускаються в листах різної товщини. Полістирол – непрозора біла або кольорова пластмаса, яка легко ріжеться, клеїться. Такі якості роблять ці матеріали універсальними, оскільки багато в чому переважають навіть метал та дерево, бо на них можна різати гравюру для глибокого друку (як на металі) і для високого друку (як на дереві або на лінолеумі). Суттєва перевага пластику, що він виготовляється з готовими для гравюри відполірованими поверхнями з обох боків. Тому вся підготовка дошки полягає в тому, щоб відрізати потрібний формат та зняти по краях фасети. В багатьох випадках його не треба клеїти на іншу конструктивну основу – картон чи дошку. Оптимальна товщина пластику для гравюри з високим друком – 3 мм. Прозорість матеріалу (целулоїд та плексиглас) спрощує процес перенесення малюнка на дошку; його можна зробити на зворотній стороні дошки або просто підкласти підготовлений малюнок під низ, і його буде видно “напросвіт”. У тому випадку, коли малюнок з одного боку дошки, а гравіруємо з протилежного, можливе деяке зміщення малюнка за рахунок товщини дошки. Тому, коли потрібно дуже точно відтворити всі лінії малюнка, його слід перенести на лицьовий бік дошки. При гравіруванні під дошку рекомендується підкласти сірий папір. Це дозволить добре бачити і білі лінії, що прорізають, і чорні лінії малюнка. Для того, щоб ще чіткіше бачити лінії гравірування, треба зліва на рівні дошки розмістити лампу з рефлектором, яка освітлює торець прозорої дошки. Поверхня затінюється поставленою на неї картонкою. Таким чином, лінії, що гравіруються, яскраво освітлені на затіненому фоні.

Гравірування на пластмасах дозволяє на будь-якій стадії робити пробні відбитки і таким чином весь час слідкувати за тим, що виходить і які необхідні виправлення. Інструменти, які застосовує художник при гравіруванні на пластмасах, ті ж, що й при роботі на металі або дереві, частково й на лінолеумі. Друк проводиться так само, як це було описано для інших видів гравюр – глибоких і високих. Невеличку гравюру можна виконати на використаній фотоплівці, наприклад, на старих фото або рентгенівській плівці. Для цього гарячою водою з плівки змивається емульсійний шар. Прозору плівку покривають тонким шаром желатину або клеєм БФ2 та наклеюють безпосередньо на підготовлений малюнок, виконаний на білому картоні, і кладуть для висихання під прес. Через одну добу на підготовленій таким чином дошці можна різати гравюру; штрихи наносять голкою, але тільки в межах товщини плівки. Друк глибокий, як і при гравюрі на металі.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання 3.1. (10 год.). Вправи для оволодіння студентами навиками гравірування на дереві, лінолеумі, картоні тощо.

1. Техніка гравірування чорних і білих штрихів.
2. Розтягнення тону.

3. Фактурні вправи.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: дерево, лінолеум, картон.

ЗАВДАННЯ: виконати вправи на набуття навиків гравірування.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Під час перших вправ в гравіруванні слід випробувати різні прийоми різьблення: роботу білою лінією, чорною лінією, чорною плямою, тональні розтяги тощо.
2. Проба робиться для набуття початкових навичок у різьбленні та виявлення суб'єктивних уподобань до певної манери, і добре, якщо вона стане самостійною творчою роботою.
3. Є два основних види гравірування: перший, давніший, ще з часів обрізного деревориту, полягає в тому, що різець повторює ескіз, створений пензлем або пером, відображаючи на дошці виразні риси; другий походить від торцевого деревориту, враховує особливості інструмента, розкриває його виразні можливості. Якщо для першого виду характерною є робота чорною лінією, то для другого – білою, що більше відповідає особливостям різьблення дереворитними або ліноритними інструментами.
4. Перш ніж приступити до виконання гравюр на лінолеумі, необхідно трохи повправлятися на маленькому шматочку лінолеуму, відпрацювати глибину і форму штриха. Вправи можуть бути такими:
 - 1) розташувати кілька ліній - спочатку на однаковій відстані один від одного, потім, поступово збільшуючи цю відстань, довести частоту цих ліній до максимальної розрідженості (тобто до повної щільності кольору у відтиску);
 - 2) перехресні лінії;
 - 3) хвилясті лінії;
 - 4) точкові лінії (глибокий натиск і слабкий);
 - 5) лінії по колу і т.д.;
 - 6) робота різними за профілем різцями

Завдання 3.2. (18 год.). Створити графічну композицію натюрморту на основі постановки.

ЗАВДАННЯ: Виконати натюрморт технікою лінориту з виявленням різних фактур гравірування (крапка, штрих, лінія, білі і чорні плями).

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Скласти композицію з 3-5 речей.
2. Опрацювати зображені предмети, вводячи у структуру композиції крапку, лінію, штрих та чорну пляму.

3. Наступний етап роботи - це створення ескізу. Ескіз повинен бути добре продуманий і опрацьований, обов'язково потрібно визначитись, де буде світло, а де - темна пляма. Бажано зробити це чорними фарбами або хоча б олівцем. Це найвідповідальніший етап роботи. Тут треба вміти графічно мислити, перекладати об'ємне зображення на «мову» чорного і білого. За рахунок штрихів, їх товщини, частоти, розмірів, напрямків передається не тільки форма предметів, але і різниця в їх матеріалах. Ескіз роблять в розмір малюнка. На першій стадії своєї роботи потрібно прагнути знайти загальне графічне рішення.

4. Звернути увагу на засвоєні з попередніх вправ технічні навички та збагатити свої композиційні та творчі можливості у новій техніці.

5. Навчитись відображати замкнений простір, вправлятись у фактурному розмаїтті, об'єднуючи композицію через ритміку чорного і білого.

6. Освоїти нову техніку – **лінорит**.

Лінолеум - благодатний матеріал для будь-яких творчих задумів: від ескіза і книжкової заставки до великої станкової гравюри як чорної, так і кольорової. Гравюра на лінолеумі сприяє розвитку пластичного бачення. Заняття ліногравюрою не тільки цікаве, але й корисне тим, що привчає працювати в матеріалі, змушує багато малювати, постійно тренувати руку та очі.

1. Для роботи над гравюрою необхідні: лінолеум, різці або штихелі, валик, друкарські фарби і папір.

2. Для лінориту використовують лінолеум з коркового дерева або побутовий лінолеум середньої щільності, товщиною 2,5-3мм. Перед роботою його шліфують пемзою або наждачним водостійким шліфувальним папером різної зернистості (150-260), спочатку вздовж, а потім впоперек пластинки, змочуючи водою. На добре відшліфованому лінолеумі легше працювати, а при друкуванні виходять якісні відбитки.

3. Після того, як ескіз завершений і графічне вирішення знайдене, переводять композицію на лінолеум. Це можна зробити по-різному. За допомогою олівця перевести малюнок на кальку (калька дає можливість зворотного зображення). Покласти її на лінолеум малюнком вниз і кульковою ручкою передавити зображення по контуру. Можна покласти під кальку на лінолеум копіювальний папір, тоді лінолеум не обов'язково натирати воском, і перевести малюнок олівцем. Переведений малюнок потрібно обвести тушшю чи кульковою ручкою, щоб він не стерся в процесі роботи. Переводячи малюнок, треба пам'ятати, що все, зображене на лінолеумі, при друці вийде в зворотному, «дзеркальному» зображенні.

4. Гравірування на лінолеумі робляться кутовими та півкруглими різцями, а також штихелями різних профілів і розмірів (грабштихель, мессерштихель, шпінцштихель, болтштихель, флахштихель, фаденштихель, тонштихель). Половина успіху в гравіруванні залежить від гостроти різця. Необхідно пам'ятати про техніку безпеки, щоб уникнути можливих неприємностей.

5. У подібній справі велике значення має правильне розташування кистей рук. Прийнято ліву (не різучу) руку, притримуючи лінолеум під час роботи, тримати нижче правої, робочої руки. Це необхідно тому, що різець може зірватися, а в такому положенні рук він не завдасть пошкоджень.

6. У роботі необхідна послідовність. Гравірування лінолеуму краще почина-ти відразу з відповідальних місць. Спочатку обрізають тонкі лінії, штрихують, а потім широким різцем вибирають світлі місця фону. Корисно чергувати дрібну, «ювелірну» роботу з опрацюванням великих площин. Тоді очі відпочивають і робота йде продуктивніше.

Вирізання гравюри вимагає акуратності, посидючості, терпіння, в жодно-му разі не можна поспішати. Корисно знати, що чим менші проміжки між штрихами, тим глибше їх потрібно прорізати.

7. Для друкування першого пробного відбитка береться чорна друкарська або масляна фарба, яка наноситься валиком на лінолеум рівномірно, так, щоб не було грудочок і нерівностей. Надрукувати декілька відбитків на верстаті або вручну. Один з них слід берегти незалежно від якості, а на другому виправляти тушшю або білилами, моменти, які недопрацьовані. Після, виправляється сама робота на лінолеумі і робиться черговий пробний відбиток. Відбиток вважається хорошим, якщо тон фарби темний і глибокий, а пласт фарби не над-то густий і не рідкий, коли добре і чітко продрукований кожен штрих. Свіжий відбиток на гладкому папері не можна відразу складати в папку, деякий час він має просохнути.

8. Після закінчення роботи кліше і валик ретельно промиваються скипида-ром (або очищеним бензином) і витираються ганчіркою.

Завдання (18 год.). Виконати технікою кольорового лінориту композицію міського пейзажу.

ЗАВДАННЯ: технікою кольорового лінориту передати пейзаж так, щоб основні елементи структури композиції виявляли образну цілісність і єдність мотиву.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Звертається увага на можливість виконання гравюри на лінолеумі у гли-бокому просторі, на значення ритміки та плановості простору, тональне рішення повітряного середовища, емоційний настрій тощо.
2. Залежно від індивідуальних здібностей та уподобань студентів, можна пропонувати завдання більш станкового або прикладного значення. Це розвиває індивідуальні творчі можливості студентів.
3. Знання якості матеріалу допоможе ототожнити творчу мету, свідомо здій-снювати художні засоби з урахування інструменту та матеріалу.
4. Послідовність виконання кольорового лінориту:
 1. Доречно розпочинати знайомство із технікою кольорового лінориту з копії роботи майстра. Засвоєння техніки кольорового друку на прик-ладі копіювання дає нові можливості для збагачення творчого арсена-лу, розширює спектр професійних навичок студентів.

2. Роботу розпочинають з вивчення послідовності та особливостей виконання твору. Потім готуються малюнки – абриси окремо для кожного кольору. Вони, як і підготовлені належним чином дошки для гравірування, мають бути геометрично тотожними. Це стосується і паперу для друку тиражу.
3. Слід виготовити друкарську папку. Вона робиться з двох аркушів картону, на один з яких наклеєні кріплення для дошки, а на другий – для паперу. Кріплення наклеюються у вигляді кута смужками картону, у які вкладається дошка або папір. Товщина картону має бути меншою за товщину дошки, щоб під тиском верстата на папір не передавлювалися відбитки від кріплень. Кріплення для паперу виготовляються аналогічно, кілька на верхні додатково приклеюються смужки паперу. Ця папка дає змогу досягти чіткого збігу фарб при друкуванні тиражу.
4. Вигравіровані належним чином дошки друкуються послідовно від світлих до темних на друкарському верстаті. Останньою друкується рисуюча фарба. При використанні покривних білил можливий друк спочатку темного поля, яке поступово перекривається світлішими фарбами, малюнок окреслюється не перекритими місцями темного кольору.
5. Фарби слід використовувати друкарські, або офсетні, а також художні олійні, які видавлюються на картон з метою позбавлення від надлишків олії. Світлі фарби готуються на основі друкарських білил.
6. На дошку фарба наноситься тонким шаром за допомогою гумового вала. Товсті шари фарби, перекриваючи один одного, дадуть неохайний «відлип»

Завдання 3.4.(26 год.). Тематичний натюрморт «Спасівки», «Гуцульська кераміка», «Свят-вечір».

ЗАВДАННЯ: працюючи над графічним вирішенням тематичного натюрморту, поєднати різні фактури, білі і чорні штрихи, плями і лінії. Роботу виконати технікою тонального лінориту.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Визначитись з темою, яку розкриватиме автор.
2. Вибрати об'єкти, із зображенням яких, автор планує вирішити завдання практичної роботи.
3. Визначити засоби практичних дій у виразному вирішенні завдання навчальної графічної роботи.
4. Окреслити своє бачення майбутньої роботи на площині чистого аркуша паперу.
5. Застосувати всі раніше здобуті навички у способах графічного вираження форми, фактури, плями.

6. Підготувати робочу поверхню лінолеуму для гравірування, дотримуючись рекомендацій викладача.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. (12 год.). Вправи на вдосконалення техніки гравірування на дереві, лінолеумі, картоні.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум, картон.

ЗАВДАННЯ: виконати вправи на відпрацювання глиби та форми штриха

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Підготувати для гравірування поверхню лінолеуму.
2. Виконувати вправи на відпрацювання глибини і форми штриха, дотримуючись послідовності:
 - а) розташувати кілька ліній - спочатку на однаковій відстані один від одного, потім, поступово збільшуючи цю відстань, довести частоту цих ліній до максимальної розрідженості (тобто до повної щільності кольору у відтиску);
 - б) провести перехресні лінії;
 - в) хвилясті лінії;
 - г) точкові лінії (глибокий натиск і слабкий);
 - д) виконати лінії по колу і т.д.;
 - е) робота різними за профілем різцями (кутовий, вибірний)

Завдання № 2. (50 год.). Робота над ескізами для завдання № 2.2. Підготовка «дошки» (вирівнювання, шліфування, тонування).

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

ЗАВДАННЯ: продовжувати роботу над ескізами, розпочатими на практичному занятті в аудиторії. Підготувати «дошку» для гравірування майбутньої композиції

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Перший етап у навчанні гравірування – підготовка «дошки». Вона розпочинається з вирівнювання і шліфування робочої поверхні, її ґрунтування.
2. Лінолеум слід шліфувати за допомогою пемзи або шліфувального паперу.
3. Далі він ґрунтується невеликою кількістю друкарської фарби з живичним скипидаром або олійною фарбою.

4. Якщо ескіз дуже світлий і потребує великого обсягу вирізування, то слід дошку (кліше) наклеїти на картон (бо при гравіруванні він може бути дуже ламким).

Завдання № 3. (52 год.). Натюрморт з овочів і фруктів.

Виконати натюрморт технікою гравюри на картоні.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, картон.

Завдання № 4. (56 год.). Створити композицію пейзажу «Старий Івано-Франківськ».

Для створення композиції використати натурні замальовки. Роботу виконати технікою гравюри на картоні.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, картон.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Екзамен. Проводиться у вигляді перегляду, на якому студенти виставляють для оцінювання весь напрацьований за семестр матеріал за всіма видами навчальної діяльності з дисципліни «Графіка».

Міжсесійний перегляд проводиться посередині навчального модуля з метою перевірки якості виконання навчальної програми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV

(III КУРС, 6 СЕМЕСТР).

Обрізна та торцева гравюра

Лекція №4 (2 год.). Особливості графічної техніки: обрізної та торцевої гравюри на дереві. Історія розвитку ксилографії. Техніко-технологічні процеси створення гравюри на дереві. Матеріали й інструменти. Аналіз графічних творів українських (М.Бойчук, В.Касіян, О.Кульчицька, С.Конончук, Г.Якутович) та зарубіжних (А.Дюрер, В.Фаворський, О.Кравченко та ін.) авторів. Майстри мистецтва гравюри.

План

1. Особливості графічної техніки: обрізної та торцевої гравюри на дереві.
2. Історія розвитку ксилографії.
3. Техніко-технологічні процеси створення гравюри на дереві.
Матеріали й інструменти.
4. Аналіз графічних творів українських (М.Бойчук, В.Касіян, О.Кульчицька, С.Конончук, Г.Якутович) та зарубіжних (А.Дюрер, В.Фаворський, О.Кравченко та ін.) авторів. Майстри мистецтва гравюри.

Короткий виклад змісту лекції

Ксилографія - (від греч. *xylon* – «зрубане дерево» і *grapho* – «пишу, малюю»), гравюра на дереві, найдревніша техніка гравірування. Завдяки легкості виконання була поширена і в країнах Сходу, і в Європі. Розрізняють два види ксилографії: обрізну і торцеву гравюру. Найдавніший різновид - обрізна гравюра, в якій використовують дошки повздовжнього розпилу. Майстер переводить дзеркальне зображення твору на пошліфовану дошку; потім кожна лінія, штрих і пляма з обох боків обрізаються гострим ножом (звідси назва «обрізна гравюра»); а потім проміжки між ними видовбуються стамесками. На дошку спеціальним валиком наноситься друкарська фарба, потім акуратно накладається папір і друкується зображення вручну або за допомогою спеціального станка-пресу. Зображення на відтиску завжди виходить дзеркальним, як і в інших видах гравюри. З однієї дошки можна зробити декілька тисяч відбитків. Обрізна гравюра на дереві відноситься до високого друку, оскільки зображення на відбитку друкується з виступаючих, опуклих місць дошки.

Протягом ста років ксилографія розвивалась в напрямі факсимільної репродукції, в якій гравер точно передавав лінії і штрихи, нарисовані художником, і тональної, де гравер «перекладав» штихелем тоновий малюнок художника на мову ліній і штрихів. Цим самим він інтерпретував оригінал, поліпшував його або погіршував, залежно від особистих здібностей. Коли ж у 1882 році Г. Майсенбах винайшов цинкографію, ксилографія як засіб репродукції, поступово втратила своє значення, бо нові техніки масового поліграфічного друку були дешевші, вони давали можливість в найкоротший час репродукувати будь-який оригінал. Однак мистецькі досягнення ксилографії розвивають сучасні майстри деревориту, які самі рисують, гравірують і друкують свої твори.

Найкращим матеріалом для деревориту є самшит, потім груша, бук, вишня та інші породи дерев. Сухе поліно самшиту розпилюють на круглі пласти по 27-30 міліметрів і обробляють гострим рубанком впоперек шарів до висоти 23 мм. Для прямокутних дощок їх розпилюють по серцевині і склеюють казеїном, риб'ячим або столярним клеєм. Дзеркальне зображення твору перебивають на пошліфовану дошку або просто рисують на дошці олівцем, після чого уточнюють рисунок тушшю або кульковою ручкою. Гравірують добре нагостреними стальними інструментами – штихелями.

У Європі ксилографія з'явилася в XV ст. (М. Шонгауер, А. Дюрер і інш.). У Німеччині продавалися також паперові «ікони» для людей з нижчих шарів суспільства - окремі листки-гравюри із зображеннями святих або сюжетів з Святого Письма. Винахід ксилографії дозволив виготовляти друковані книги. Для цього всі букви та ілюстрації кожної сторінки вирізали на одній дошці. У 1450 р. в Німеччині І. Гутенберг винайшов друк «жвавими» літерами. Текст стали набирати з окремих металевих букв, а ілюстрації ще довгий час продовжували вирізати на дереві. Недоліком обрізної гравюри було те, що різати упоперек волокон дошки було складно; діагональні і округлі лінії важко давалися майстрам.

Лише в кін. XVIII ст. англійський гравер Томас Бюїк запропонував використовувати дошки поперечного розпилу. Так з'явилася «торцева» гравюра, яка по своїх можливостях наблизилася до гравюри по металу. На дошці поперечного розпилу лінії виходили тонші та пластичні.

Аж до кін. XIX ст. торцеву гравюру застосовували головним чином як репродукційну – для виготовлення репродукцій творів живопису старих майстрів. На поч. XX ст. з'явилася можливість використовувати фотографії для виготовлення репродукцій для книгодрукування, але торцева гравюра на дереві не занепала, а стала відроджуватися як авторська техніка, коли художник все – від підготовки «дошки» і до друку – виконував сам. Художники-графіки XX ст. почали гравірувати свої станкові твори і виставляти на престижних естампних вернісажах (Е. Мунк, О. Бердслей, А. П. Остроумова-Лебедева, В. А. Фаворський, В.Касіян, О.Кульчицька, Л.Левицький, С.Конончук, Г.Якутович, Я.Гніздовський, З.Кецало, В.Перевальський і інш.).

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання 4.1.(30 год.). Прикладна графіка. Книжковий знак-екслібрис.

ЗАВДАННЯ: створити для власної бібліотеки, чи бібліотеки приятеля екслібрис, який би відповідав тематиці книгозбірки чи окремого її розділу. Екслібрис виконати технікою високого друку за вибором студента (дереворит, лінорит).

Формат: не більше 13 см зображувальної частини по більшій стороні.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

- Ознайомлення з історією виникнення і розвитку екслібрису, особливостями композиційного рішення, поняттями про тематику і сюжетність.
- Знайомство з технікою і технологією гравірування лінолеуму.
- Виконання ескізу сюжетного екслібрису з урахуванням єдиного цілого зображення зі шрифтом.
- Виконання підготовки «дошки» та інструментів до гравірування.
- Перенесення ескізу в дзеркальному відображенні на лінолеум і гравірування.
- Друкування, коригування, оформлення естампу.

Завдання 4.2. (34 год.). Композиція вітальної листівки

Формат: не більше 14 x 9,5см.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

ЗАВДАННЯ: створити композицію вітальної листівки «Різдво», «День Святого Миколая», «День матері», «День незалежності», «Великдень» тощо за вибором студента і виконати технікою високого друку (дереворит, лінорит).

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Визначитись з темою, яку розкриватиме вітальна листівка, та свято, якому вона буде присвячена.
2. Вибрати об'єкти, що входитимуть у зображувальну частину композиції листівки.
3. Створити ескіз майбутнього твору прикладної графіки в олівці.
4. Виконати завершений ескіз композиції тушшю та пером на окремому аркуші паперу.
5. Перевести зображення у «дзеркальне» відображення.
6. Підготувати лінолеум, належно відшліфувавши.
7. Перевести зображення на лінолеум.
8. Застосувати всі раніше здобуті навички у способах графічного вираження форми, фактури, плями.

Завдання 4.3. (38 год.). Творча композиція натюрморту на фоні пейзажу.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: за вибором студента.

ЗАВДАННЯ: створити творчу композицію натюрморту на фоні пейзажу. Виконати композицію технікою високого друку (дереворит, лінорит).

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Виконання варіантів ескізів згідно задуму та жанру.
2. Введення в композицію тональних градацій через лінію, штрих, пляму.
3. Перенесення зображення із ескіза у формат.
4. Виконання роботи графічним матеріалом.
5. Виконання одного із ескізів у техніці матеріалу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1 (54 год.). Розробити ескіз книжкового знаку для бібліотеки Навчально-наукового Інституту мистецтв і виконати технікою високого друку (дереворит, лінорит).

Формат: не більше 13 см зображувальної частини по більшій стороні.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

Завдання № 2 (54 год.). Розробити ескізи для завдання 2.2. Підготовка «дошки» (вирівнювання, шліфування, тонування) .

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

Завдання № 3 (54 год.). Підготовка «дошки» для завдання 2.3. (вирівнювання, шліфування, тонування). Вивчити і законспектувати рекомендовану літературу.

Формат: не більше 14 x 9,5см.

Матеріал: папір, лінолеум.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Залік. Студенти отримують залікову оцінку після виконання усіх завдань за всіма видами навчальної діяльності з дисципліни «Графіка».

Міжсесійний перегляд проводиться посередині навчального модуля з метою перевірки якості виконання навчальної програми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V (IV КУРС, 7 СЕМЕСТР). Техніка ліногравюри

Лекція №5. (2 год.). Техніка лінориту. Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання 5.1. (36 год.). Портрет однокурсника або близької людини.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

ЗАВДАННЯ: створити графічну композицію портрета однокурсника чи близької людини на основі натурних замальовок. У пошуках вираження образу використати основні закономірності графічної композиції портрета. Завдання виконати технікою високого друку (дереворит, лінорит) за вибором студента.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Намалювати етюд голови натурника на нейтральному фоні у різних ракурсах (лінія горизонту проходить над головою, через голову, нижче голови).
2. Вибрати найбільш вдалий із отриманих варіантів.
3. Обрати формат зображувальної частини.
4. Опрацювати лінійно та легким тоном композицію портрету. Формування елементів структури композиції здійснити за допомогою чорної, білої і сірої плями.
5. Відтворити отриману графічну композицію за допомогою кальки у «дзеркальному» відображенні.
6. Підготувати робочу поверхню лінолеуму (дерев'яної дошки) для гравірування, дотримуючись рекомендацій викладача.

7. Затонувати відшліфований формат робочої поверхні друкарською фарбою.
8. Перенести зображення із кальки на робочу поверхню та розпочати процес гравірування.
9. Друк із кліше здійснити в графічній майстерні.

Завдання 5.2.(38 год.). Фігурна тематична композиція.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

ЗАВДАННЯ: створити фігурну тематичну композицію на вільну тему за вибором студента. Виконати композицію технікою високого друку (дереворит, лінорит).

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Виконання варіантів ескізів згідно задуму та жанру.
2. Введення в композицію тональних градацій через лінію, штрих, пляму.
3. Перенесення зображення із ескіза у формат.
4. Виконання роботи графічним матеріалом.
5. Виконання одного із ескізів у техніці матеріалу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. (22 год.). Підготовка «дошки» для завдання 5.1. та 5.2. (вирівнювання, шліфування, тонування). Вивчити і законспектувати рекомендовану літературу.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

Завдання № 2 (64 год.). Розробити ескізи для завдання 5.1.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

Завдання № 3 (64 год.). Розробити ескізи для завдання 5.2.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Залік. Студенти отримують залікову оцінку після виконання усіх завдань за всіма видами навчальної діяльності з дисципліни «Графіка».

Міжсесійний перегляд проводиться посередині навчального модуля з метою перевірки якості виконання навчальної програми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ VI (IV КУРС, 8 СЕМЕСТР).

Виразальні засоби техніки лінориту. Матеріали та інструменти

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання 6.1. (74 год.). Творча робота на довільну тему у вибраній студентом графічній техніці виконання

Формат: орієнтовно 40 см по меншій стороні.

Матеріал: за вибором студента.

ЗАВДАННЯ: створити підсумкову творчу композицію, застосовуючи набуті знання і навички. Максимально проявити творче мислення в композиційному, кольоровому та, особливо, образному рішенні. Надати твору виразного національного характеру та сучасного звучання пластичної мови. Проявити вміння робити відбір у пластиці площин, форм та ліній.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Створити кілька варіантів ескізів композиції, працюючи за принципом «від великої форми». Використовувати тональні співвідношення, шукати цікаві силуети площин, характери ліній і форм.
2. Розробити на основі початкового ескізу графічну композицію, що б максимально відтворювала задум автора.
3. Розробити картон в натуральну величину, опираючись на ескізи. Опрацювати деталі композиції. Зосередитись на створенні відповідних образів, на гармонійному поєднанні ритмів, великих і малих об'ємів, тональних площин.
4. Підготувати основу для роботи.
5. Виконати роботу в матеріалі у вибраній техніці.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1 (22 год.). Підготовка «дошки» для завдання 6.1. (вирівнювання, шліфування, тонування).

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

Завдання № 2 (84 год.). Розробити ескізи для завдання 6.1.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

Завдання № 3 (14 год.). Опрацювання рекомендованої літератури

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, лінолеум.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Міжсесійний перегляд проводиться посередині навчального модуля з метою перевірки якості виконання навчальної програми.

Екзамен. Проводиться у вигляді перегляду, на якому студенти виставляють для оцінювання весь напрацьований за семестр матеріал за всіма видами навчальної діяльності з навчальної дисципліни «Графіка».

Підсумкова оцінка контролю поточної успішності студента - складається з трьох складових:

- систематичність та активність роботи на практичних заняттях;
- рівень виконання практичних завдань та завдань самостійної роботи.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Виконання завдань кожного модуля оцінюється відповідно до вимог Положення про організацію навчального процесу у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В.Стефаника» та ECTS за наступною шкалою:			
За національною шкалою (залік)	За національною шкалою (екзамен)	За шкалою ECTS	Кількість балів
ЗАРАХОВАНО	ВІДМІННО	A	90-100
	ДОБРЕ	B	80-89
		C	70-79
		D	60-69
	ЗАДОВІЛЬНО	E	50-59
НЕ ЗАРАХОВАНО	НЕЗАДОВІЛЬНО	FX	25-49
		F	1-24
Невиконання елементів модуля без поважної причини відбирає 1-5 бали (залежно від загальної кількості).			
Виконання завдань оцінюється на кафедральних переглядах колегіально. На перегляд необхідно представити всі види навчально-творчої роботи (академічні лабораторні завдання, самостійні, індивідуальні, допоміжні накладки, замальовки, етюди, картони) Для підвищення рейтингу студент може виконати : Письмове відновлення пропущених лекцій (1-2 бали за кожний конспект); Етюд за темою пропущеного заняття (1-2 бали) Індивідуальна (самостійна, дослідницька, творча) робота максимально оцінюється 30 %, зокрема написання етюдів, створення ескізів композицій – 10 %, створення самостійної творчої роботи -10%, написання наукової статті – 10 %. Поточний контроль максимально оцінюється – 5 -10 %, зокрема тестування, контрольна – 5 %. Підсумковий контроль (залік, іспит) – 15 – 25 %.			

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ
ПРИ РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ
(II КУРС, 3 семестр)**

Модулі	Модуль 1			Поточний конт- роль (міжсесійний перегляд)	Підсумковий контроль	Сума
Кількість балів за мо- дуль	50					
Теми,завдання	1	2	3	20	30	100
Лекція						
Практична аудиторна робота	8	10	12			
Самостійна робота	2	4	4			
Науково- творча робота	10					

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ
ПРИ РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ
(II КУРС, 4 семестр)**

Модулі	Модуль 2			Поточний конт- роль (міжсесійний перегляд)	Підсумковий контроль	Сума
Кількість балів за мо- дуль	50					
Теми,завдання	1	2	3	20	30	100
Лекція						
Практична аудиторна робота	8	10	12			
Самостійна робота	2	4	4			
Науково- творча робота	10					

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ
ПРИ РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ
(ІІІ КУРС, 5 семестр)**

Модулі	Модуль 2				Поточний конт- роль (міжсесійний перегляд)	Підсумковий контроль	Сума
Кількість балів за мо- дуль	50						
Теми,завдання	1	2	3	4	20	30	100
Лекція							
Практична аудиторна робота	8	8	8	6			
Самостійна робота	2	2	2	4			
Науково- творча робота	10						

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ
ПРИ РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ
(ІІІ КУРС, 6 семестр)**

Модулі	Модуль 1			Поточний конт- роль (міжсесійний перегляд)	Підсумковий контроль	Сума
Кількість балів за мо- дуль	50					
Теми,завдання	1	2	3	20	30	100
Лекція						
Практична аудиторна робота	8	10	12			
Самостійна робота	2	4	4			
Науково- творча робота	10					

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ
ПРИ РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ
(IV КУРС, 7 семестр)**

Модулі	Модуль 2		Поточний конт- роль (міжсесійний перегляд)	Підсумковий контроль	Сума
Кількість балів за мо- дуль	50				
Теми, завдання	1	2	20	30	100
Лекція					
Практична аудиторна робота	12	18			
Самостійна робота	4	6			
Науково- творча робота	10				

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ
ПРИ РЕЙТИНГОВІЙ СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ
(IV КУРС, 8 семестр)**

Модулі	Модуль 2	Поточний конт- роль (міжсесійний перегляд)	Підсумковий контроль	Сума
Кількість балів за мо- дуль	50			
Теми, завдання	1	20	30	100
Лекція				
Практична аудиторна робота	30			
Самостійна робота	10			
Науково- творча робота	10			

Список рекомендованої літератури

1. Белецкий П.А. Георгий Иванович Нарбут / П.А. Белецкий. – Л.:Искусство, 1985. – 238 с.
2. Белічко Ю. Георгій В'ячеславович Якутович/Ю.Белічко. – К.:Мистецтво, 1968. – 87 с.
3. Боголюбський Н.Я.Техніка офорта/ Н.Я. Боголюбський, А.В. Чебикін. – К.:Вища школа, 1978. – 140 с.
4. Владич Л. Василь Касіян/Л.Владич. – К.:Мистецтво, 1977. – 247с.
5. В'юник А.О. Екслібриси українських художників / А.О.В'юник. - К.: Мистецтво, 1977. – 247 с.
6. В'юник А.О. Українська графіка ХІ – початку ХХ ст/ А.О.В'юник.– К.:Мистецтво, 1994. – 328 с.
7. Дорош А.Ю., Костюк С.П., Крушельницька Л.І. Іван Крушельницькій. Графіка: Альбом – каталог. – Львів, 2004. – 43 с.
8. Еренбург И.Г., Алпатов М.В. Графика Пикассо /И.Г.Еренбург, М.В. Алпатов. – М.:Искусство, 1968. – 186 с.
9. Жолтовський П.М. Малюнки Києво - Лаврської іконописної майстерні / П.М. Жолтовський. – К.:Наукова думка, 1982. – 287с.
- 10.Журов А.П.Гравюра на дереве/А.П. Журов, Е.М. Третьякова. - М.: Изобразительное Искусство, 1986. – 160 с.
- 11.Звонцов В.М.Офорт/В.М. Звонцов, В.И. Шистко. - М.: Искусство, 1971. – 184 с.
- 12.Ковтун Е.Ф. Что такое эстамп/Е.Ф. Ковтун. - Л.:Художник РСФСР, 1963. – 95 с.
- 13.Кункіна Р.З., Сергій Конончук. Графіка / Р.З. Кункіна, Н.П.Францева. – К.:Мистецтво, 1988. – 104 с.
- 14.Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття / О.Лагутенко.– К.:Грані-Т, 2006, - 240 с.
- 15.Логвин. Г.Н. З глибин. Гравюри українських стародруків ХVІ – ХVІІІст/ Г.Н. Логвин. – К.:Дніпро, 1990. – 707 с.
- 16.Минаев Е.Н. Екслибрис/ Е.Н. Минаев, С.П. Фортинский. – М.:Книга, 1970. – 239 с.
- 17.Очерки о истории и технике гравюры. – М.:Изобразительное искусство, 1987. – 688 с.
- 18.Степовик Д.В. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво бароко/ Д.В. Степовик. – К.:Наукова думка, 1986. – 235 с.
- 19.Степовик Д.В. Українська графіка ХVІ – ХVІІІ століть/ Д.В. Степовик. – К.:Наукова думка. 1982. – 331 с.
- 20.Суворов П.И. Искусство литографии/ П.И. Суворов. – М.:Искусство, 1964. – 342 с.
- 21.Турченко Ю.Я. Український естамп/Ю.Я. Турченко. – К.:Наукова думка, 1964. – 235 с.

- 22.Тутова В.В. Что такое гравюра / В.В. Тутова В.В. – М.:Изобразительное искусство, 1986. – 160 с.
- 23.Хвостенко В.Є. Техніки авторського друку / В.Є. Хвостенко.- Харків:Колорит, 2004. – 82 с.
- 24.Шпак О. Д. Українська народна гравюра XVII-XIX століть / Оксана Дмитрівна Шпак. – Львів: Національна академія наук України. Інститут народознавства., 2006. – 224 с.
- 25.Ямщиков С.В. Новые открытия советских реставраторов. Японская гравюра / С.В. Ямщиков – М.: Советский художник, 1979. – 144 с.
- 26.Яців Р.М. Львівська графіка / Р.М. Яців. – К.:Наукова думка, 1992. – 119 с.

ЗМІСТ

Програми навчальної дисципліни «Графіка» та методичних рекомендацій до її виконання

Загальний опис навчальної дисципліни	3
Пояснювальна записка	3
Розподіл годин за семестрами	4
Структура залікових кредитів курсу	5
Вступ	8
Змістовий модуль I (II курс, 3 семестр)	11
Змістовий модуль II (II курс, 4 семестр)	15
Змістовий модуль III (III курс, 5 семестр)	19
Змістовий модуль IV (III курс, 6 семестр)	29
Змістовий модуль V (IV курс, 7 семестр)	33
Змістовий модуль VI (IV курс, 8 семестр)	35
Підсумковий контроль	36
Розподіл балів, що присвоюються студентам	37
Список рекомендованої літератури	44
Зміст	46

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

Підписано до друку 03.12.2018, формат видання 60/84 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Time New Roman.
Умовн.друк.арк.2,4. Наклад 100 прим.
Зам. № 326.

Видавництво «СІМІК»
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Т.Цьоклера, 9а
Тел.: (0342) 78-91-29, e-mail: symyk@com.if.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи серія ІФ № 11 від 27.03.2001 року.

Віддруковано у друкарні видавництва ПП «СІМІК»
м. Івано-Франківськ, вул. Т.Цьоклера, 9а
тел.: (0342) 78-91-29.